

Nr 370.

Godkänd av första kammaren den 9 juni 1939.

Godkänd av andra kammaren den 9 juni 1939.

Riksdagens skrivelse till Konungen angående anslag till vissa kommunala läroanstalter, privatläroverk, folkskolor m. m. jämte vissa i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 233.)

Till KONUNGEN.

Under hänvisning till i statsverkspropositionen framlagda beräkningar (åttonde huvudtiteln, punkterna 130, 132, 155, 157, 160, 178 och 257) har Kungl. Maj:t i en den 31 mars 1939 dagtecknad proposition (nr 252), under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag,

dels föreslagit riksdagen att

1. besluta, att till kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor skall under budgetåret 1939/40 utgå statsbidrag i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 31 mars 1939 angivits;

2. till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 4 050 000 kronor;

3. medgiva, att ordinarie manlig ämneslärare vid kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola, vilken icke äger behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk och ej heller kan av Kungl. Maj:t tillerkännas sådan behörighet, må, därest han den 1 mars 1927 varit ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola eller högre folkskola, från och med den 1 juli 1939 åtnjuta lön enligt 22 lönegraden;

4. till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala mellanskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3 325 000 kronor;

5. besluta, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för bud-

getåret 1938/39 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga tillämpning jämväl för budgetåret 1939/40, dock att statsbidrag må utgå till sammanlagt högst 155 parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk;

6. till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 538 800 kronor;

7. besluta, att den av 1933 års riksdag beslutade ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1939/40;

8. till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 650 000 kronor; därav 30 000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1939—40 på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 31 mars 1939 angivits under villkor, att Stockholms stad för samma tid på sätt av departementschefen angivits bidrager med enahanda belopp;

9. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kronor;

10. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 220 000 kronor;

11. till Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor;

12. till Högre folkskolor: Understöd för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3 450 000 kronor;

dels ock återkallat sitt i årets statsverksproposition framställda förslag om beräknade under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 av ett förslagsanslag till provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehåft *dels* de två likalydande motioner, I: 334 och II: 500, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att vad i gällande författningar om utbetalning av statsbidrag till löner åt lärare vid folkskolor m. fl. kommunala läroanstalter finnes stadgat om verkställande av avdrag vid slutlig redovisning av statsbidrag för redovisningsåret av en procent av de förskjutna beloppen skall upphöra att gälla beträffande de belopp, vilka från och med budgetåret 1939/40 förskottvis utbetalas till skoldistriktet;

dels ock motionen II: 501, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning i syfte att beträffande fortsättningskoleväsendet åstadkomma bestämmelser, som i allt väsentligt överensstämmer med dem, som för folkskolan

äro gällande i fråga om *dels* statsmyndighets befogenhet att även mot skoldistrikts bestridande fastställa sådan organisation av folkskoleväsendet, som förutsätter anordnande av skolskjutsar eller inackordering av skolbarn, *dels ock* skoldistrikts skyldighet att till undervisning mottaga barn från annat skoldistrikt eller låta barn, tillhörande skoldistriktet, åtnjuta undervisning i annat skoldistrikts skola.

Bidrag till kommunala flickskolor.

Den betydande höjning av förevarande anslag, som av Kungl. Maj:t för nästa budgetår ifrågasatts, betingas till väsentlig grad av *dels* den av 1938 års riksdag beslutade löneregleringen för lärare vid vissa kommunala läroanstalter, *dels ock* det förslag till provisorisk lönereglering för bland andra nämnda lärare, som i propositionen nr 176/1939 framlagts för innevarande års riksdag och av riksdagen numera bifallits. I samband med sistnämnda lönereglering föreslås av Kungl. Maj:t en provisorisk ändring av gällande statsbidragsgrunder, avsedd att äga tillämpning endast för nästa budgetår och medförande, i stort sett, oförändrad fördelning mellan staten och kommunerna av samtliga lönekostnader. Mot Kungl. Maj:ts nämnda förslag, vilket innebär, att staten för nästa budgetår skulle gälda 78 procent av lönekostnaderna, inklusive rörligt tillägg, har riksdagen icke funnit anledning till erinran.

Riksdagen godkänner jämväl i övrigt de beräkningar, som ligga till grund för uppskattningen av det för nästa budgetår erforderliga anslagsbeloppet. Liksom departementschefen utgår riksdagen sålunda ifrån, att antalet kommunala flickskolor kommer att öka, på sätt i propositionen antagits, och finner särskilda bestämmelser om förskott å statsbidrag för nästa budgetår böra utfärdas i anslutning till riksräkenskapsverkets därutinnan framställda förslag.

Bidrag till kommunala mellanskolor.

Kungl. Maj:ts förslag om förbättrad löneställning för vissa manliga icke-adjunktskompetenta lärare vid kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor har riksdagen funnit sig kunna bifalla. De av lönenämnden anförda skälen för att såsom villkor för lönegradsupplyttningen skall gälla, att vederbörande den 1 mars 1927 innehaft ordinarie anställning vid kommunal mellanskola eller högre folkskola, har riksdagen i likhet med departementschefen funnit bärande.

Vad beträffar de av departementschefen under förevarande punkt verkställda beräkningarna för uppskattning av det för nästa budgetår erforderliga anslagsbeloppet, hava desamma icke givit riksdagen anledning till erinran eller uttalande.

Bidrag till högre goss- och samskolor.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag med avseende på förevarande anslag.

Bidrag till högre flickskolor.

Emot beviljande av 30 000 kronor för nedbringande av terminsavgifterna vid det förenade Wallin-Åhliniska gymnasiet samt vid gymnasierna vid nya elementarskolan för flickor och Lyceum för flickor har riksdagen icke något att erinra, under förutsättning, att Stockholms stad, på sätt departementschefen föreslagit, tillskjuter enahanda belopp. Riksdagen vill tillika understryka det av departementschefen gjorda uttalandet, att det torde böra ankomma på Stockholms stad att utan särskilt bidrag av statsmedel anslå medel för nedbringande av terminsavgifterna vid vederbörande elementaravdelningar. I likhet med departementschefen vill riksdagen jämväl framhålla önskvärdheten av att staden härutöver på lämpligt sätt träder hjälpare emellan, därest ifrågakvarande enskilda flickläroverk i Stockholm — däribland även Södermalms högre läroanstalt för flickor — skulle visa sig vara i behov av understöd utöver vad som i vanlig ordning tillkommer dem.

Vad departementschefen i övrigt under denna punkt anfört och föreslagit, har icke givit riksdagen anledning till erinran eller uttalande.

Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor.

Riksdagens år 1938 församlade revisorer hava under § 44 av sin berättelse fäst riksdagens uppmärksamhet på vissa olägenheter ur budgetredovisningsynpunkt, vilka framträtt såsom en följd huvudsakligen av det förskottsfrågorande, som kommit till användning under tiden efter ikraftträdandet av den år 1937 beslutade löneregleringen för, bland andra, lärare vid folk- och småskolor. Sålunda har under budgetåret 1937/38 enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning uppstått en besparing å förevarande anslag av i runt tal 3 865 000 kronor. Å andra sidan har samma anslag under nu löpande budgetår beräknats komma att utvisa en brist å omkring 4 000 000 kronor.

Nämnda olägenheter, som varit förknippade med det tillämpade förfarandet i fråga om utbetalande av förskott, hava beräknats komma att sträcka sina verkningar jämväl in på nästa budgetår och föranleda en överbelastning — utöver det belopp, som vid stabila förhållanden skulle utgått — av omkring 9 000 000 kronor.

Departementschefen har emellertid enligt förevarande proposition nr 252 ansett, att sistnämnda merutgift, såsom föranledd av ökade lönekostnader under innevarande budgetår, rätteligen borde belasta anslaget till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1938/39, och fördenskull föreslagit vidtagande

av särskilda åtgärder i angivna syfte, nämligen att förskott å tillhopa nyssnämnda belopp, 9 000 000 kronor, skola utbetalas till skoldistriktet före utgången av innevarande budgetår; å ifrågavarande förskott skulle s. k. procentavdrag icke göras.

Departementschefen har jämväl ifrågasatt, att de i övergångsbestämmelserna till kungörelsen nr 999/1937 meddelade föreskrifterna angående utbetalande under nästkommande budgetår av förskott å det skoldistriktet under detta budgetår tillkommande statsbidraget skulle ersättas med bestämmelser av innebörd, att de sammanlagda förskottsbeloppen skulle beräknas till viss procent av de beräknade verkliga löneutgifterna i stället för, såsom hittills gällt, till viss procent av statsbidraget för en redan förfluten tid. Genom åtgärder av nämnda slag skulle anslagsbehovet för nästa budgetår komma att till storleken i huvudsak sammanfalla med de å samma budgetår belöpande verkliga utgifterna.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot att Kungl. Maj:t i ovan berörda avseenden utfärdar de bestämmelser, som kunna befinnas lämpliga och ändamålsenliga.

Med hänsyn till de åtgärder, som sålunda av departementschefen ifrågasatts och jämväl godkänts av riksdagen, synas de av revisorerna påtalade, med nuvarande utbetalningsförfarande sammanhängande olägenheterna komma att tills vidare bliva i görligaste mån eliminerade. Vad i förevarande avseende anförts såväl av revisorerna som ock av vederbörande myndigheter visar emellertid enligt riksdagens mening otvetydigt, att nu gällande utbetalnings- och redovisningssystem icke fungerar på ett i allo tillfredsställande sätt. Särskilt tydligt framträder detta vid en lönereglering som den år 1937 beslutade. Under sådana förhållanden framstår det såsom synnerligen önskvärt, att en rationalisering av utbetalningsförfarandet med det snaraste kommer till stånd, i samband varmed en förbättring jämväl av redovisningssystemet torde bliva möjlig. Riksdagen vill i detta sammanhang erinra om, att 1937 års riksdag i sin skrivelse nr 311 uttalat, att det i samband med genomförandet av förutnämnda lönereglering syntes påkallat, att för varje månad avpassad del av statsbidraget utbetalades månadsvis. En dylik reform borde emellertid, framhöll riksdagen, föregås av en närmare utredning, varom riksdagen också framställde begäran hos Kungl. Maj:t. Särskilda enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade sakkunniga hava numera i samband med utredning rörande skolöverstyrelsens organisation framlagt förslag beträffande bland annat utbetalnings- och redovisningsförfarandet på ifrågavarande område, vilket förslag för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

De anslagsberäkningar, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag om anvisande för nästa budgetår av ett förslagsanslag av 120 000 000 kronor till förevarande ändamål, hava icke givit riksdagen anledning till erinran.

Departementschefen har i detta sammanhang jämväl berört frågan om

avskaffande av det s. k. procentavdraget. Nämnda fråga berördes av 1937 års riksdag i dess ovannämnda skrivelse nr 311. Riksdagen framhöll därvid att, därest på sätt riksdagen i sagda skrivelse förordade, statsbidragen till lärarlöner komme att utbetalas månadsvis, skulle de skäl bortfalla, som föranlett procentavdrag vid den slutliga utbetalningen av statsbidrag. Departementschefen har med hänsyn till den ståndpunkt, som av riksdagen intagits i frågan om procentavdragets avskaffande, ansett lämpligast, att denna fråga vunnit sin lösning i samband med det ännu svävande spörsmålet om övergång till ett system med utbetalning av statsbidraget månadsvis. Departementschefen har därför icke nu velat framställa förslag i ämnet.

Riksdagen är visserligen principiellt av den mening att det procentuella avdraget bör avvecklas, men kan i frågans nuvarande läge icke annat än ansluta sig till den ståndpunkt departementschefen intagit, vilken står i god överensstämmelse med den uppfattning, varåt riksdagen tidigare givit uttryck. Med hänsyn härtill är riksdagen icke beredd att, såsom i motionerna I: 334 och II: 500 påyrkats, borttaga ifrågasatt avdrag redan från och med nästa budgetår. Då emellertid Kungl. Maj:t för närvarande har berörda spörsmål under övervägande, torde någon särskild åtgärd i ämnet från riksdagens sida icke erfordras.

Riksdagen har intet att erinra mot att viss inskränkning i undervisningskyldigheten — på sätt departementschefen ifrågasatt — medgives föreståndare för hjälpklasser. Mot vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört, har riksdagen icke funnit något att invända. Liksom departementschefen förutsätter riksdagen, att återhållsamhet kommer att iakttagas vid provning av framställningar av berörda art.

I detta sammanhang har riksdagen ansett sig böra beröra frågan om särskilda arvoden för undervisning i hjälpklass. Riksdagen får erinra om, att departementschefen enligt propositionen nr 270/1937 angående löneroglering för folk- och småskollärare ansett sig icke böra i samband med nämnda löneroglering upptaga till avgörande nämnda fråga. Frågan sammanhängande, framhöll departementschefen, med det av seminariesakkunniga framlagda förslaget om undervisning av psykiskt efterblivna barn och borde bedömas i samband med detta förslag. Sistnämnda förslag har i viss utsträckning numera blivit realiserat, i det att medel av 1938 års riksdag använts till kurser för utbildande av hjälpklasslärare.

Riksdagen har sig bekant, att efter ikraftträdandet av 1937 års löneroglering tvekan på olika håll uppstått, huruvida skoldistriktet äga rätt att utbetala kommunala lönetillägg åt hjälpklasslärare, vilket haft till följd, att vissa skoldistrikt funnit sig sakna befogenhet att gälda dylika lönetillägg, medan andra ansett sig befogade därtill. Att lönetillägg sålunda av vissa kommuner utgivits för ifrågasatt ändamål kan vara förklarligt med hänsyn till de rekryteringssvårigheter, som på grund av hjälpklassundervisningens speciella art kunna föreligga. Riksdagen förutsätter, att Kungl. Maj:t

ägnar uppmärksamhet åt detta spörsmål och, därest så finnes befogat, vidtager det förtydligande av gällande bestämmelser, som må anses påkallat.

Vad departementschefen yttrat i fråga om den av Stockholms folkskole-direktion gjorda framställningen om vidtagande av åtgärder för att möjliggöra statsbidrag till avlönande av s. k. reservvikarier har icke givit riksdagen anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Vidkommande den av departementschefen berörda frågan om överlärarnas ställning får riksdagen framhålla, att riksdagen icke vill motsätta sig, att nämnda fråga blir föremål för en förutsättningslös utredning.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot departementschefens uttalande beträffande de föreliggande framställningarna rörande befrielse från fortsättningsskolplikt för elever, som genomgått åttaårig folkskola. Med anknytning till nyssnämnda fråga har i motionen II: 501 väckts förslag om att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att statsmyndighet måtte erhålla rätt att — i likhet med vad fallet är beträffande folkskoleväsendet — även mot skoldistrikts bestridande fastställa sådan organisation av fortsättningsskolväsendet, som förutsätter anordnande av skolskjutsar eller inackordering av skolbarn, ävensom att få till stånd en föreskrift om skyldighet för skoldistrikt att, även då det gäller fortsättningsskolundervisningen, å ena sidan till sådan undervisning mottaga barn från annat skoldistrikt, å andra sidan låta barn, tillhörande distriktet, åtnjuta undervisning i fortsättningsskola inom annat skoldistrikt. I anslutning till motionen finner riksdagen åtgärder i angivna riktning vara ur såväl pedagogisk som skolorganisatorisk synpunkt att förorda och ägnade att främja en önskvärd rationalisering av fortsättningsskolväsendet.

Riksdagen har därför velat bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som kunna finnas påkallade för ernående i huvudsak av överensstämmelse i ovan angivna avseende mellan de föreskrifter, som gälla för folkskoleväsendet, och de, som beröra fortsättningsskolväsendet.

Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern. Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor.

Riksdagen har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag.

Understöd åt högre folkskolor.

Riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare vid folkskoleväsendet m. m.

Vad departementschefen under förevarande punkt anfört föranleder icke någon erinran från riksdagens sida.

Under åberopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen

1. beslutat, att till kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor skall under budgetåret 1939/40 utgå statsbidrag i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 31 mars 1939 angivits;

2. till *Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor* för budgetåret 1939/40 anvisat ett *förslagsanslag* av 4 050 000 kronor;

3. medgivit, att ordinarie manlig ämneslärare vid kommunal mellanskola eller praktisk mellanskola, vilken icke äger behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk och ej heller kan av Kungl. Maj:t tillerkännas sådan behörighet, må, därest han den 1 mars 1927 varit ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola eller högre folkskola, från och med den 1 juli 1939 åtnjuta lön enligt 22 lönegraden;

4. till *Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala mellanskolor* för budgetåret 1939/40 anvisat ett *förslagsanslag* av 3 325 000 kronor;

5. beslutat, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1938/39 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga tillämpning jämväl för budgetåret 1939/40, dock att statsbidrag må utgå till sammanlagt högst 155 parallellavdelningar vid samtliga statsunderstödda privatläroverk;

6. till *Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor* för budgetåret 1939/40 anvisat ett *förslagsanslag* av 538 800 kronor;

7. beslutat att den av 1933 års riksdag beslutade ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1939/40;

8. till *Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor* för budgetåret 1939/40 anvisat ett *förslagsanslag* av 650 000 kronor, därav 30 000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1939—40 på sätt av departementschefen i ovannämnda statsrådsprotokoll för den 31 mars 1939 angivits under villkor, att Stockholms stad för samma tid på sätt av departementschefen angivits bidrager med enahanda belopp;

9. till *Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare vid folkskolor* för budgetåret 1939/40 anvisat ett *förslagsanslag* av 120 000 000 kronor;

10. till *Folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare för vid statsunderstödda sjukvårdsanstalter och vissa barnhem intagna barn i skolåldern* för budgetåret 1939/40 anvisat ett *förslagsanslag* av 220 000 kronor;

11. till *Folkskolor m. m.*: Bidrag till avlöning åt föreståndarinnor och biträdande föreståndarinnor vid skolhem och arbetsstugor för budgetåret 1939/40 anvisat ett förslagsanslag av 300 000 kronor;

12. till *Högre folkskolor*: Understöd för budgetåret 1939/40 anvisat ett förslagsanslag av 3 450 000 kronor;

13. bemyndigat Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksdagen härovan uttalat, vidtaga de ändringar och jämkningar i gällande bestämmelser rörande fortsättningsskolväsendet, som må befinnas erforderliga för uppnående av överensstämmelse med vad som gäller för folkskolan.

Stockholm den 9 juni 1939.

Med undersåtlig vördnad.
